

Lana
Križaj

Kapela u Slanom Potoku. Moguće dileme u poslijepotresnoj obnovi

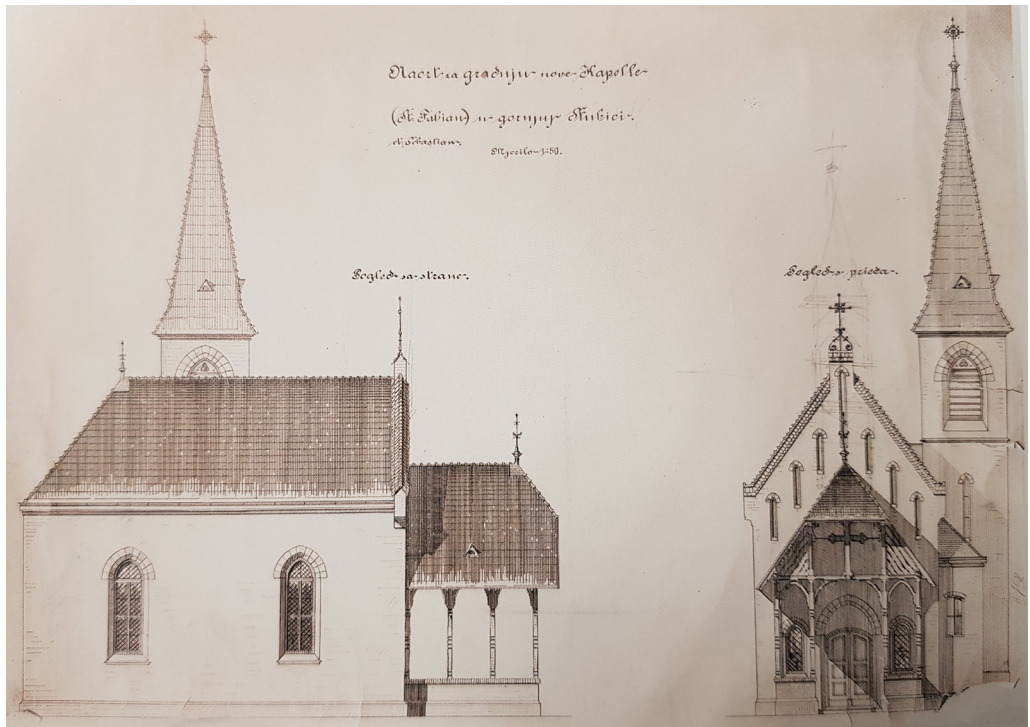
→
Kapela u Slanom
Potoku dan
nakon potresa,
foto L. Križaj

U potresu koji je 22. ožujka 2020. zadesio Zagreb i susjedne županije, na području Krapinsko-zagorske županije potresom su najsnažnije bile pogođene općine Marija Bistrica i Gorja Stubica te grad Donja Stubica. Najviše je stradalo upravo naselje Slani Potok, koje se nalazi na udaljenosti desetak kilometara zračne linije od Markuševca, gdje je bio epicentar potresa. Na području spomenutih gradova i općina, šteta od potresa na kulturnoj

baštini evidentirana je i popisana na ukupno 29 pojedinačno zaštićenih kulturnih dobara te jednoj građevini koja se nalazi unutar zaštićene kulturno-povijesne cjeline grada Zlatara.¹

1 Popis i procjenu proveo je popisni tim Ministarstva kulture, u sastavu: Sanda Zenko, dipl. ing. arh., voditeljica te Igor Cindrić, dipl. ing. arh. i Gordana Jerabek, dipl. pov. umj., kao članovi.

↑ Herman Bollé, projekt za kapelu u Slanom Potoku, 1890.
(prema: D. Damjanović, *Arhitekt Herman Bollé*)

Premda, srećom, kulturna baština Krapinsko-zagorske županije nije pretrpjela ni približno teška oštećenja poput Zagreba ili istočnih dijelova Zagrebačke županije, pa ih se većina može kategorizirati kao lakša (K1² – 14 građevina) ili umjerena (K2 – 11 građevina), upravo je kapela sv. Fabijana i Sebastijana u Slanom Potoku, prema provedenoj procjeni i preliminarnom pregledu statičara, pretrpjela najveću štetu te je jedino kulturno dobro koje je nakon potresa proglašeno privremeno nepotrebljivim.

Kapela je smještena na brežuljku u središtu naselja Slani Potok u općini

2. Obrazac Ministarstva kulture za procjenu štete od potresa razlikuje sljedeće kategorije oštećenja: K1 – zanemariva do lagana oštećenja, K2 – umjerena oštećenja, K3 – znatna do teška oštećenja, K4 – vrlo teška oštećenja te K5 – razorna oštećenja.

Gornja Stubica, na sjevernim obroncima Medvednice. U kanonskim vizitacijama iz 1669. godine spominje se kao zidana te opremljena trima oltarima, ali je u potresu 1880. gotovo posve uništena. Kako je u to doba u Hrvatskom zagorju boravio Herman Bollé, radeći na obnovi hodočasničkog kompleksa u Mariji Bistrici (1878.–1885.), pouzdano znamo da je radio i na obnovi nekolicine kapela stubičkog i marijabintričkoga kraja oštećenih u potresu, pa je tako 1890. godine izradio nacрте i za obnovu kapele sv. Fabijana i Sebastijana u Slanom Potoku. Ona je ipak 1891.–1892. obnovljena prema starijim, nesigniranim i nedatiranim nacртima, koji se bitno razlikuju od Bolléovih, a čuvaju se u župnom uredu u Gornjoj Stubici.

Kapela kakvu zatječemo danas izduženog je pravokutnog tlocrta, kojemu je s bočne strane prigradena pravokutna sakristija. Glavno pročelje, raščlanjeno

segmentno zaključenim portalom i okulusom, završava trokutnim zabatom iznad kojega se uzdiže drveni tornjić tipa jahač. Unutrašnjost kapele posve je jednostavna, dvoranskog tipa, a tvore je prostrana lađa i nešto šire svetište s ravnim zaključkom. Na zapadnom dijelu lađe uzdiže se starije drveno pjevalište na stupovima.

U svetištu se nalazio jedan od najbolje sačuvanih oltara 17. stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj, postavljen u kapelu 1661. Oltar je temeljito restauriran neposredno prije potresa, 2019. godine.

Bollé, čiji se pak nacrti nalaze u Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu, zamislio je ponešto raskošniju kapelu: pred osnovni korpus pridodaje prostrani drveni trijem, a uz bočno pročelje iza sakristije prigraduje visoki šiljati toranj. Dotad jednostavno glavno pročelje obogaćuje uskim plitkim nišama stupnjevito raspoređenima u zoni zabata te dvama prozorima šiljata nadvoja uz portal.

Dakle, iako je kapela nakon potresa 1880. g. bila obnovljena po nesigniranim nacrtima, starijima od Bolléovih, neosporna je osnovna podudarnost dvaju projekata. Ona je vjerojatno bila uvjetovana time što su oba ponavljala osnovne gabarite u potresu „gotovo potpuno uništene“ kapele, ali joj je Bollé očito pristupio na kreativniji način, želeći je poboljšati i „poljepšati“. Zanimljivo je primijetiti da je na Bolléovu nacrtu povrh zabata olovkom dočrtan drveni tornjić kakav je u konačnici izveden. Je li ga nacrtao sam Bollé pomislivši u nekom trenutku da je njegov projekt preambiciozan za sredinu u kojoj ga želi realizirati ili je netko drugi pokušao „pojednostaviti“ njegov projekt, u ovom trenutku ostaje nam tek nagađati.

U potresu 22. ožujka 2020. kapela je zadobila teška statička oštećenja, a lakše je oštećen i netom restauriran oltar iz 1661. godine, koji je, zbog opasnosti od urušavanja kapele, hitno evakuiran³ i pohranjen na sigurno.

Budući da su oštećenja kapele kategorizirana kao vrlo teška (K4) te da su prve

procjene statičara govorele u prilog rušenja kapele,⁴ odmah se nametnulo pitanje kako pristupiti njezinoj obnovi, odnosno prema kojem projektu graditi novu kapelu, ako se uklanjanje zaista ne bude moglo izbjeći. Konzervatorski je potpuno legitimno i prihvatljivo izvesti faksimilnu rekonstrukciju postojeće kapele, što bi ujedno bila i jedina opcija za promišljanje da ne postoji i drugi, „bolji“, nikad realizirani projekt.

U rješenju Ministarstva kulture za utvrđivanje svojstva kulturnog dobra, kapela sv. Fabijana i Sebastijana valorizirana je na sljedeći način: „Iako je recentnim obnavljanjem kapela izgubila navedenu izvornost, svojim je gabaritima, autentičnim položajem te očuvanim glavnim baroknim oltarom zadržala povijesnu i ambijentalnu vrijednost.“ Bi li te vrijednosti, koje je potrebno očuvati, bile narušene da se pristupi izgradnji nove kapele prema Bolléovu projektu?

Povijesna vrijednost svakako bi, jer više i ne bismo mogli govoriti o obnovi kapele nego o izgradnji nove. Dakle, bila bi riječ o novogradnji prema projektu koji je ocijenjen vrjednijim s obzirom ponajprije na njegovo autorstvo, a potom na arhitektonske i estetske vrijednosti.

I konačno, imamo li uopće pravo na temelju subjektivne prosudbe koji je od dvaju projekata bolji donositi odluku o obnovi/izgradnji kapele, kad je onaj realizirani već gotovo 130 godina živući artefakt u realnom svijetu, a drugi nije ni postojao doli na papiru? ×

3 Oltar je 2019. restaurirala tvrtka „DOK-ART“, vl. Andrej Dokić, a također ga je i evakuirala, na čemu ovom prilikom zahvaljujem.

4 Riječ je tek o preliminarnim procjenama koje treba uzeti s velikom rezervom te svakako predstoji temeljit statički pregled i ispitivanje statičke kapele, kako bi se došlo do točnih spoznaja i predložile odgovarajuće metode sanacije.